

Naim OBLUMURADOV,
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti professori, tarix fanlari doktori

Gertsen nomidagi Moskva davlat pedagogika universitetining dotsenti, t.f.d. V.Eshquvatov taqrizi asosida

QISHLOQ XO'JALIGI ISHLAB CHIQRISHINI MEXANIZATSIYALASH AMALIYOTI: MUAMMO VA YECHIMLAR

Аннотация

Maqolada SSSR davrida O'zbekiston qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini mexanizatsiyalash, sohasidagi yutuqlar, muammolar va echimlar masalasi yoritilgan. Unda 1971-1999 yillarda O'zbekiston agrar tarixi muammolarini o'rganishning asosiy yo'nalishlari, erishilgan yutuqlar va dolzarb masalalar tahlil etilgan. Maqolada o'rganilayotgan davrda O'zbekiston agrar siyosatining strategik yo'nalishlaridan biri qishloq xo'jaligining moddiy-texnika salohiyatini mustahkamlash, uni sanoat bazasiga o'tkazish, qishloq xo'jaligi mehnat jarayonlarini mexanizatsiyalash hamda paxta ekish va qayta ishlashning progressiv usullarini joriy etish retrospektiv metod orqali tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: Monopartiya mafkurasi, ishchi-dehqonlar sinfi, paxta yakkahokimligi, Sovet davri, agrar siyosat, mashina-tractor parki, kompleks mexanizatsiyalash dasturi, qayta qurish siyosati.

ПРАКТИКА МЕХАНИЗАЦИИ СЕЛСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО ПРОИЗВОДСТВА: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ

Аннотация

В статье описана механизация сельскохозяйственного производства в Узбекистане в период СССР, ее достижения, проблемы и пути их решения. Анализируются основные направления изучения проблем аграрной политики советской власти в Узбекистане в 1971-1999 годах, достигнутые достижения и проблемы. Одним из стратегических направлений аграрной политики Узбекистана в исследуемый период является укрепление материально-технического потенциала сельского хозяйства, перевод его на промышленную основу, ретроспективно проанализированы механизация процессов сельскохозяйственного труда, внедрение прогрессивных методов посева и переработки хлопка.

Ключевые слова: Монопартийная идеология, рабочий класс крестьян, хлопковая монополия, советская эпоха, аграрная политика, машинно-тракторный парк, программа комплексной механизации, политика реструктуризации.

PRACTICE OF MECHANIZATION OF AGRICULTURAL PRODUCTION: PROBLEMS AND SOLUTIONS

Annotation

The article describes the mechanization of agricultural production in Uzbekistan during the USSR period, its achievements, problems and ways to solve them. The main directions of studying the problems of agricultural policy of the Soviet regime in Uzbekistan in 1971-1999, the achievements and problems achieved are analyzed. One of the strategic directions of the agricultural policy of Uzbekistan during the period under study is the strengthening of the material and technical potential of agriculture, its transfer to an industrial basis, the mechanization of agricultural labor processes, the introduction of progressive methods of sowing and processing cotton were retrospectively analyzed.

Key words: Mono-party ideology, working class peasants, cotton monopoly, Soviet era, agricultural policy, machine and tractor fleet, comprehensive mechanization program, restructuring policy.

Kirish. O'zbekiston agrar tarixi muammolarini o'rganish va yoritish o'zbek dehqonlarining bunyodkorlik salohiyatini faollashtirishda katta ilmiy-ma'rifiy va ijtimoiy-siyosiy ahamiyatga ega.

Qishloq mehnatkashlari O'zbekistondagi eng yirik ijtimoiy guruhlardan biridir. Respublikada samarali qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini shakllantirish, iqtisodiy vaziyatni barqarorlashtirish, ijtimoiy-siyosiy iqlimni yaxshilash muammolarini muvaffaqiyatli hal etish ko'p jihatdan ularning sa'y-harakatlariga bog'liq. Shu bilan birga, o'rganilayotgan davrda dehqonlarning rolini baholashda noto'g'ri uslubiy yondashuv yaqqol hukmronlik qilgan. Maqolaning xronologik doirasi 1971-1990 yillarni qamrab oladi. Bu davr maishiy, xususan, agrar tarixning asosiy bosqichlari orasida alohida o'rin tutadi. Uning o'ziga xosligi turg'unlik va islohotchilik jarayonlarining chambarchas aloqadorligi bilan bog'liqdir. Voqealar, faktlar, asosiy tendensiyalarning retrospektiv tahlili ushbu davrning agrar sohasi, bir tomondan, bir necha o'n yilliklar davomida olib borilgan qishloq xo'jaligi siyosatining nuqsonlarini chuqur tushunishga imkon beradi, ikkinchi tomondan, amalga oshirilgan «qayta qurish» nima uchun o'z-

o'zidan yuzaga kelganini, butunlay noizchil kechganini, nima uchun taraqqiyot o'rniga respublika qishloq xo'jaligi butun SSSRda bo'lgani kabi inqirozli vaziyatga tushib qolganini tushunishga imkon beradi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Maqolada sovet davrida qishloq xo'jaligi va u bilan bog'liq turdosh sohalarda taraqqiyoti, ushbu yo'nalishdagi muammolar, ayniqsa qishloq xo'jaligida kollektivlashtirish tendensiyalari, qishloq xo'jaligi sanoati bilan bog'liq bo'lgan sohalaridagi ziddiyatlar masalasi A. Aminova tadqiqotlarida o'z aksini topgan bo'lib, muallif o'z ishlarida ushbu muammolar echimi borasida sovet hukumatining olib borgan paxta yakkahokimligi, kimyolashtirishdagi muammolar masalalariga e'tiborni qaratadi. Tadqiqotchi A. Golovanov esa o'rganilayotgan davrda o'zbek dehqonlarining sotsializm qurishdagi ishtiroki, ularning ijtimoiy ahvoli, aholi turmush tarzini yaxshilash, ularni xom ashyo va tayyor maxsulotlar bilan ta'minlashda o'zbek dehqonlar qatlamining rolini tavsiflaydi.

O'zbekiston Kommunistik partiyasi plenumlarida belgilab berilgan chora-tadbirlarni amalga oshirish masalalari ham maqolaning manbaviy asosini boyitishga xizmat qildi. Bu

borada partiya ideallari va ko'rsatmalarini og'ishmay amallga oshirishdagi jonbozlik masalalari rivojlangan sotsializm qurilishiga asos bo'lganligi ta'kidlanadi. Shuningdek maqolada "O'zbekiston kommunisti" jurnali sahifalarida yoritilgan maqolalardan ham foydalanildi. Unda O'zbekiston SSR xalq xo'jaligi yutuqlari va amalga oshirilgan yutuqlar va muammolar tahliliy maqolalar sifatida yoritib borilgan. Ayniqsa rivojlangan sotsializm qurish yo'lida o'sha paytdagi hukmron partiya belgilab bergan ustuvor ko'rsatmalarga oid ma'lumotlar "Statistik yilnoma" sahifalaridan o'rin olganligini ta'kidlash o'rinlidir. XX asr 60-70 yillarida ommaviy ravishda chop etilgan "Pratiya hayoti" jurnali sahifalarida ham qishloq xo'jaligi sohasini mexanizatsiyalashga o'tkazish borasida amalga oshirilgan chora tadbirlar, yutuqlar, ziddiyatlar va muammolar tahlil etilgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqola tarix va boshqa ijtimoiy -gumanitar fanlarda qabul qilingan qiyosiy tahlil, ob'ektivlik, tarixiy ketma-ketlik, izchillik, qiyosiy taqqoslash tamoyillari asosida yoritildi. Tadqiqot materiallari ko'rsatadiki, 60-yillar va 80-yillarning boshlarida qishloq xo'jaligida ilmiy-texnikaviy siyosatning asosiy tamoyillari va qoidalari kommunistik partiya qurultoylarida ishlab chiqilgan normalar asosida olib borilganligiga ob'ektiv qarash, maqolada ob'ektivlik tamoyillari ustuvor ahamiyat kasb etishini ta'kidlash o'rinli.

Tahlil va natijalar. O'zbekistonda sovet davri agrar siyosatidagi jiddiy kamchilik nafaqat qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining o'ziga xos xususiyatlarini, hududiy jihatdan ham e'tibordan chetda qolishi, balki butun SSSR bo'ylab qishloq xo'jaligi miqyosida muhandislik, iqtisodiy, agrotexnik tadbirlarni markazlashtirilgan rejalashtirish va amalga oshirishni osonlashtiruvchi qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining bunday tizimini imkon qadar tezroq yaratish istagi edi. Amalda bu kolxozlarning birlashishi va ularni astasekin sovxozlarga va boshqa davlat qishloq xo'jaligi korxonalariga aylantirish tendensiyasini anglatar edi. Zero, partiya mafkurasining asosiy postulatlaridan kelib chiqqan holda, hukmron partiya-davlat elitasi dehqonlarni tarixan o'layotgan sinf deb hisoblagan [1]. Qishloq xo'jaligi qurilishi strategiyasi va taktikasida dehqonni «er bo'yicha davlat ishchisi»ga almashtirish yo'li izchil davom ettirildi. Bularning barchasi va boshqa ko'plab sabablardan bir qator salbiy oqibatlarga olib keldi, eng avvalo, dehqonlarni o'z mehnatlarining natijalaridan va ishlab chiqarish vositalardan uzoqlashtirdi.

O'rganilayotgan davrda agrar siyosatning strategik yo'nalishlaridan biri - qishloq xo'jaligining moddiy-texnika salohiyatini mustahkamlash, uni sanoat bazasiga o'tkazish, qishloq xo'jaligi mehnat jarayonlarini mexanizatsiyalashni ta'minlash bo'ldi. Agrar sohadagi jarayon ilmiy-texnikaviy g'oyalarning yirik, sanoat miqyosidagi, qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi ehtiyojlari bilan uyg'unligi sifatida qaraldi. Ayniqsa qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini sanoatlashtirishni partiya davlat organlari ijtimoiy muammolardan tashqarida ko'rib chiqdilar va uning pirovard maqsadi qishloq xo'jaligi mehnatini turli sanoat mehnatiga aylantirishdan iborat deb hisoblardi. Ammo hukumat tomonidan qabul qilingan hujjatlarda respublika sharoitida qishloq xo'jaligining eng muhim muammosi - qishloq xo'jaligining eng ko'p mehnat talab qiladigan mahsuloti - paxtachilikni industrial ishlab chiqarish jarayoniga [2] o'tkazish bo'lgani va shunday bo'lib qolayotgani ta'kidlangan edi. Shuningdek, paxta ekish va qayta ishlashning progressiv usullarini joriy etish, keng qatorli ekinlarga ketma-ket o'tish; begona o'tlarga qarshi kurashning yanada samarali vositalaridan foydalanish; xo'jalik ichidagi sug'orish tarmoqlarini tozalash, yuk ortish-tushirish va boshqa yordamchi ishlarni mexanizatsiyalash hamda paxta yig'im-terimini to'liq mexanizatsiyalash uchun yangi mashina va

mexanizmlarni ishlab chiqish va ishlab chiqarishga joriy etish zarurligini ko'rsatdi [3].

Qishloqni texnik jihozlash bo'yicha belgilangan chora-tadbirlar doirasida zamonaviy qishloq xo'jaligi texnikasi ishlab chiqarishni ko'paytirishga alohida e'tibor qaratildi. Bu muammoni hal qilish uchun qishloq xo'jaligi mashinasozligi zavodlariga, birinchi navbatda, «Tashselmash» zavodiga to'rt qatorli paxta terish mashinalari ishlab chiqarishni tashkil etishda, zavodni rekonstruksiya qilishda samarali yordam ko'rsatildi, bu esa uning negizida G-28x4 paxta modifikatsiyali traktorlar ishlab chiqarishni tashkil etish imkonini berdi. Ayni vaqtda ixtisoslashtirilgan chopiq traktorlari, seyalkalar, kultivatorlar, dalalarni ekishdan oldin ishlov berish uchun mashinalar, qishloq xo'jaligi zararkunandalariga qarshi kurash vositalari ishlab chiqarishga ixtisoslashgan «O'zbekselmash», «Chirchiqselmash», «Uzbekxlopkomash», «Toshximselmash» zavodlarida paxta etishtiruvchi texnikalar ishlab chiqarish sezilarli darajada kengaytirildi.

Qishloq xo'jaligi texnikasi ishlab chiqarish hajmining o'sishi uning takomillashtirilishi bilan birga kechdi. Shunday qilib, haydov va chopiq traktorlarining konstruksiyasiga sezilarli o'zgarishlar kiritildi. O'tgan asrning 70-yillaridayoq asosiy haydov traktori DT-54 o'rnini 110-130 ot kuchiga ega T-4 va T-4A traktorlari egallay boshladi. T-28x4 va MTZ-50X haydov traktorlari paxtani keng qatorli ekishni iqtisodiy jihatdan samaraliroq joriy etish imkonini berdi. Xususan, agar 1965 yilda 1,5 ming gektar maydonga ana shunday progressiv usulda ekilgan bo'lsa, 1970 yilda respublikamiz paxta maydoni [4] qator oralig'i 90 sm bo'lgan holda 237 ming gektarni tashkil etdi. 1971-1975 yillarda keng qatorli paxta ekinlari maydoni 1,2 baravar ko'paydi [5]. Santimetrli qator oralig'iga o'tish mexanizatorlarning mehnat unumdorligini va ular xizmat ko'rsatadigan, ushbu qator oraliqlarida foydalaniladigan mashinalar majmuasini qariyb 1,5 barobar oshirish imkonini berdi. Masalan, agar 60x60 sm sxema bo'yicha ikki yo'nalishda ekin ekish va qayta ishlashning kvadrat uyali usulida bitta ishlov berilgan traktorda 35-40 gektar, qator oraliqlari 90 santimetr bo'lganda esa 65-70 gektar paxta maydoniga ishlov berilgan. Shu bilan birga, sug'orishda ham, boshqa dala ishlarida ham sifat yaxshilanib, mehnat unumdorligi oshdi.

Yangi texnikani joriy qilish paxtakorlar va paxta etishtirishning boshqa progressiv texnologiyalarini rivojlantirishga xizmat qildi. Masalan, 1971-1980 yillarda respublika xo'jaliklarida ikki pog'onali shudgorlash texnikasi keng qo'llanila boshlandi. Uning qo'llanilishi paxta hosildorligini 2-3 sentnerga oshirish imkonini berdi. Bundan tashqari, ikki pog'onali shudgorlash yillik begona o'tlarning keskin (2-3 baravar) kamayishiga, shuningdek, boshqa qishloq xo'jaligi ishlarining samaraliroq amalga oshirilishiga yordam berdi.

Seyalkalar yordamida archilgan chigit ekish yuqori samara berdi. Gap shundaki, o'rganilayotgan yillarda g'oz etishtirishda ko'p mehnat talab qiladigan jarayonlardan biri ko'chatlarning yaganalash edi. Bu ishga gektariga an'anaviy qator ekishda 45 dan 50 kishi-soatgacha vaqt sarflangan, shu bilan birga ekin ekish vaqti ham kechiktirilgan. Uyaga ma'lum miqdordagi urug'larni ekishda, yaganalash zarurati yo'qoldi va faqat uyalarni tekshirish kerak edi, bu esa 4-5 baravar kam mehnat talab qiladi. Ammo bu usul bilan urug'larning ekish qismi shikastlangan va noqulay sharoitlarga tushib, chirigan. Shu sababli, shuningdek, ushbu usulning progressivligini etarlicha baholamaganligi sababli, 70-yillarning boshlarida u keng qo'llanilmadi.

Faqat 1970-yillarning ikkinchi yarmida kolxoz va sovxozlarning zamonaviyroq CCh-4ASH tipidagi seyalkalar va boshqalar bilan jihozlanishi natijasida archilgan urug'larni

aniq seyalkalar bilan ekish usuli tobora ko'proq qo'llanila boshlandi. Faqat 1975-1980 yillar uchun uning maydoni 1,3 barobar kengaydi. 1970-yillarda paxta terish mashinalari majmuasini takomillashtirish bo'yicha katta ishlar qilindi. Xususan, ikki qatorli XVS-1,2 va XT-1,2 kombaynlari o'rniga qator oralig'i 60 sm bo'lgan to'rt qatorli 14xB-2,4 va qator oralig'i 90 sm bo'lgan 17x8-1,8 o'lchamli ikki qatorli dastgohlar ishlab chiqarila boshlandi.

Paxta etishtirish mashinalari bo'yicha konstruktorlarning katta guruhlari paxta terish mashinalarini yaratishning murakkab muammosi ustida ishladilar, bu asosiy agroko'rsatkich – paxta xom ashyosini yig'ib olishning to'liqligini oshirdi. Ularning sa'y-harakatlari bilan 1972 yilda «Tashselmash» zavodining konveyerdan keng qator oralig'larida ishlash uchun yangi to'rt qatorli «UN-3,6» mashinasi chiqdi. Besh yil davomida – 1971 yildan 1976 yilgacha zavod paxtakorlarga 35 mingdan ortiq «zangori kema» etkazib berdi, ulardan 24 mingtasi to'rt qatorli bo'lib, ikki qatorlidan ish unumdorligi yuqoriligi bilan ajralib turardi [6]. Bu borada 1976-1980 yillar «Tashselmash» zavodi jamoasi yanada ilg'or model – olti qatorli XB-5 mashinasini o'zlashtirdi. Shu bilan birga, XVN-1,2A nozik tolali xom ashyo yig'ish mashinalari va XVA-1,2, XVB-1,8 chigitli paxta terish mashinalari ishlab chiqarish yo'lga qo'yildi. So'nggi ikkitasi dunyoda birinchi marta paxta xom ashyosini pog'onali yig'ish deb ataladigan usulni amalga oshirdi va paxta chigitini yig'ish jarayonini mexanizatsiyalash imkonini berdi. Qishloq xo'jaligi mashinalarining ishlab chiqarish xususiyatlarining yaxshilanishi bilan bir qatorda traktor va qishloq xo'jaligi mashinalarining qisqarishi natijasida ishlab chiqarishning barqaror o'sishi kuzatildi. O'zbekiston korxonalarida qishloq xo'jaligi texnikasini ishlab chiqarish va ittifoq respublikalaridan etkazib berish hajmining o'sishi qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi uchun texnik jihozlarning paydo bo'lishiga yordam berdi. Qishloq xo'jaligini jihozlashning ko'payishi, xo'jaliklarni mashina va asbob-uskunalar bilan ta'minlash chora-tadbirlari qishloq xo'jaligining moddiy-texnik bazasi sezilarli darajada mustahkamlanishini ta'minladi. Natijada, qishloq xo'jaligida band bo'lgan har bir ishchiga to'g'ri keladigan energiya resurslari quvvati 1970 yilda 7,8 ot kuchidan 1980 yilda 11,8 ot kuchiga oshdi. O'ninchi besh yillikda sakkizinchi yilga nisbatan kolhoz, sovxoz va xo'jaliklararo korxonalarda mehnat unumdorligi yillik o'rtacha hisobda 25 foizga ko'paydi [7].

Agrar kompleksning etakchi tarmoqlarini mexanizatsiyalash muammosini hal etish nafaqat qishloq xo'jaligi texnikasini ishlab chiqarishni ko'paytirish, balki dala va xo'jaliklarda texnikadan foydalanishni yaxshilash, ularga texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlashni yaxshilash yo'lida davom etdi. Shu maqsadda respublika rahbariyati tomonidan «O'zselxoztexnika» aksiyadorlik jamiyatining ta'mirlash korxonalarini rekonstruksiya qilishda, ularni mashina-traktor parkini ta'mirlashning sanoat usullariga o'tkazishda tashkiliy-texnik yordam ko'rsatildi [8].

1976 yilda qishloq, suv va o'rmon xo'jaligida ilmiy-tadqiqot ishlarini muvofiqlashtirish yuklangan VASXNILning O'rta Osiyo bo'limining tashkil etilishi respublika ilmiy hayotidagi muhim voqea bo'ldi. O'simliklarni himoya qilish va paxta zararkunandalari va kasalliklariga qarshi kurashish bo'yicha biologik chora-tadbirlarni yanada rivojlantirish masalalari belgilandi. VASKXNILning O'rta Osiyo bo'limi, O'zbekiston Fanlar akademiyasi, respublika oliy o'quv yurtlari o'z tadqiqotlarida bu vazifalarni aks ettirdilar. Olimlar tomonidan etishtirilgan «Toshkent» g'o'za navlari hosildorlikni 1966 yildagi 26,3 sentnerdan 1960 yilda 37,2 sentnerga etkazish imkonini berdi. Masalan, 1974 yildayoq viltga chidamli yangi «Toshkent-1» «Toshkent-2», «Toshkent-3» navlari hosildorlikni oshirgani uchun 1 million gektardan

ortiq erga ekilgan. Ularni joriy qilishdan olingan iqtisodiy samara 300 million rubldan oshdi. Respublikamizning taniqli seleksioneri, Butunrossiya qishloq xo'jaligi fanlari akademiyasining muxbir a'zosi Sodiq Mirahmedov paxtaning yangi navlarini yaratish va amaliyotga joriy etgani uchun davlat mukofoti bilan taqdirlangan [9]. SoyuzNIXI Andijon filiali xodimlari bu borada samarali mehnat qildilar: ular yaratgan 175-F navi standart navlarga qaraganda vilt kasalligiga kamroq moyil bo'lib, hosildorlikda «Toshkent-1»dan 9 sentnergacha o'zib ketdi. Bu erda etishtirilayotgan «Andijon- 2», «Andijon-5», «Andijon-7», «Andijon-8» va boshqa navlar o'zini istiqbolli ekanini ko'rsatdi. Umuman olganda, 1960 yilga kelib O'zbekiston olimlari hamdo'stlikda hamda O'rta Osiyo mintaqasi va markaziy ilmiy bo'limlari ko'magida ilmiy-tadqiqot institutlarida 45 dan ortiq yangi g'o'za navlari ko'paytirilib, ishlab chiqarishga kiritildi [10].

Ko'rilgan chora-tadbirlar natijasida O'zbekiston qishloq xo'jaligi 1961 yilda xalq xo'jaligining etakchi tarmog'i bo'ldi. 1980 yilda respublika agrosanoat majmuasi asosiy ishlab chiqarish fondlarining 43,3 foizini, yalpi ijtimoiy mahsulotning 42,6 foizini, ijtimoiy ishlab chiqarishda band bo'lgan ishchilar sonining 44 foizini tashkil etdi. Biroq O'zbekiston qishloq xo'jaligi salohiyatidan to'liq foydalanilmadi. SSSRning butun iqtisodiyotida bo'lgani kabi, 1970-yillarning ikkinchi yarmidan boshlab, ijobiy tendensiyalar bilan bir qatorda, tormozlovchi quluvchi omillar ham tobora realroq namoyon bo'la boshladi. Qishloq mehnatkashlarining sa'y-harakatlariga qaramay, asosiy oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish va xarid qilish hajmining o'sishi, aholi jon boshiga ularni iste'mol qilish nafaqat O'zbekiston uchun belgilangan oqilona me'yordan, balki Ittifoq bo'yicha erishilgan o'rtacha darajadan ham ortda qoldi.

Ammo qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining boshqa tarmoqlarida ham jiddiy muammolar bor edi. Ularda paxtachilikdan farqli o'laroq, mexanizatsiyalash darajasi, ilmiy-texnika inqilobining ikkinchi to'lqini texnologiyasini joriy etishni hisobga olmaganda, ko'pincha boshlang'ich darajada edi. Masalan, 1982 yilda bor-yo'g'i 16 ta kolxozda sabzavot ekish mexanizatsiyalashgan holda amalga oshirilgan, sovxozlarda esa 22%, qishloq xo'jaligi artellarining cho'chqachilik va parrandachilik komplekslarida ozuqa taqsimoti mos ravishda 17 va 20%, xo'jaliklarda kompleks mexanizatsiyalash – 17 va 18%. Boshqacha aytganda, qishloq xo'jaligi ishlarining mutlaq ko'pchiligida og'ir qo'l mehnati ustunlik qilgan. Bu esa qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining o'sishiga sezilarli darajada to'sqinlik qildi. Zamon ilmiy-texnikaviy taraqqiyotni jadallashtirishni, qishloq xo'jaligida ilmiy-texnikaviy siyosatni amalga oshirishning no'anaviy shakl va usullarini izlashni qat'iyat bilan talab qildi.

Xulosa. Xulosa sifatida shuni qayd etish mumkinki, ilmiy-texnika taraqqiyotini ta'minlashdagi yutuqlar bilan birga, asosiy kamchilik bu, ishlab chiqarishning rivojlanish sur'atlari va unga yangi texnika va texnologiyalarni joriy etish sur'atlari o'rtasidagi tafovutlar edi. 1960-yillarning o'rtalaridayoq mamlakat, jumladan, O'zbekiston iqtisodiyotida ilmiy-texnikaviy inqilob imkoniyatlaridan to'liq foydalanishga keskin burilish zarurligi yaqqol namoyon bo'ldi. Siyosiy rahbariyat bu ehtiyojni qondirishga harakat qildi. 1970-yillarda KPSS Markaziy Komiteti ilmiy-texnikaviy inqilob muammolariga bag'ishlangan 40 ga yaqin qarorlar qabul qildi. Biroq so'z va ish o'rtasidagi tafovut jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini jadallashtirish, iqtisodiyot va qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishini intensivlashtirish yo'lga o'tkazish imkoniyatidagi ana shu hal qiluvchi bo'g'inda ayniqsa yaqqol namoyon bo'ldi. Natijada rivojlangan «kapitalistik» mamlakatlardan texnologik orqada qolish kuchaydi, bu erda resurslarni tejash, eng yangi texnologiyalar va ilmiy tadqiqotlarning boshqa yutuqlaridan foydalanishga

e'tibor qaratgan holda iqtisodiyotni qayta qurish keng miqyosda boshlandi. Biroq Sovet xalq xo'jaligi o'zining texnik yangiliklarga nisbatan o'z ilg'or texnologiyalari va qishloq xo'jaligini intensiv rivojlantirish choralarini o'z vaqtida ko'ra olmadi, bu qishloq xo'jaligini industrlashtirish jarayonlarida ham o'z aksini topdi.

ADABIYOTLAR

1. Golovanov A. A. Krestyanstvo Uzbekistana: evolyusiya sotsialnogo polojeniya. 1917-1937 gg. - Tashkent, 1992. SII-32.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti administratsiyasi arxivi. F.58. Op.207. D.301. L.104.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti administratsiyasi arxivi. F.58. Op.204. L.529. L.63.
4. Kommunisticheskaya partiya Uzbekistana v rezolyusiyax i resheniyax s'ezdov i plenumov SK. V 4-x t. T.Z. - Tashkent: Uzbekistan, 1988. S.538-540.
5. Rukovodstvo Kompartii Uzbekistana vnedreniem dostijeniy nauki i texniki v selskoe xozyaystvo v usloviyax razvitogo sotsializma. - Tashkent: Uzbekistan, 1984. S.130.
6. Kommunist Uzbekistana. 1975. №10. S.28-29.
7. Narodnoe xozyaystvo Uzbekskoy SSR v 1980 godu //Stat.ejegovnik. - Tashkent, 1982. S.95.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti administratsiyasi arxivi. F.56. Op.289. D.298. L.64-65.
9. Partiynaya jizn. 1977. № 12. S.81.
10. Partiynaya jizn. 1977. № 12. S.81.